

## บทที่ 13

### สรุปผลและข้อเสนอแนะ

#### 13.1 สรุปผล

โครงการวิจัยการศึกษาศักยภาพและประเด็นทางกฎหมายในการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำในลุ่มน้ำวัง มีวัตถุประสงค์หลักอยู่สองวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพในการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กในลุ่มน้ำวัง โดยใช้กระบวนการช่วยในการตัดสินใจแบบหลายหลักเกณฑ์ และ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นด้านกฎหมายเชิงพื้นที่ที่เป็นข้อจำกัดสำหรับการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ

ด้านการศึกษาศักยภาพ โครงการวิจัยนี้มุ่งที่จะหาศักยภาพในการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็กในลุ่มน้ำวังและศึกษาข้อเด่นข้อด้อยของโครงการที่จะพัฒนาขึ้นในด้านต่างๆ เช่น ด้านการผลิตไฟฟ้า ด้านวิศวกรรมและเศรษฐศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจสังคม ด้านกฎหมายโดยเฉพาะกฎหมายที่เป็นข้อจำกัดเชิงพื้นที่ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของโครงการในภาพรวม โดยการใช้กระบวนการช่วยในการตัดสินใจแบบหลายหลักเกณฑ์ มีการกำหนดเกณฑ์หลักตามด้านต่างๆที่ใช้วิเคราะห์ และมีการกำหนดเกณฑ์รอง โดยค่าถ่วงน้ำหนักสำหรับเกณฑ์หลักและเกณฑ์รองนั้นได้มาจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ ในการจัดลำดับโครงการในภาพรวมจะพิจารณาทุกด้านรวมกัน โดยแยกการพิจารณาเป็นสองกรณี คือกรณีที่ใช้ค่าถ่วงน้ำหนักเกณฑ์หลักเท่ากันทุกด้าน และกรณีที่ใช้ค่าถ่วงน้ำหนักเกณฑ์หลักจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ผลการศึกษาพบโครงการที่มีศักยภาพจำนวน 19 โครงการ ประกอบด้วยโครงการที่เลือกจุดใหม่ 16 โครงการ ซึ่งเป็นแบบท่อผันน้ำ 7 โครงการ แบบอ่างเก็บน้ำ 9 โครงการ และโครงการที่เป็นการติดตั้งองค์ประกอบเพื่อการผลิตไฟฟ้าท้ายเขื่อนกรมชลประทานอีก 3 โครงการ ได้กำลังผลิตรวมประมาณ 6 MW พลังงานไฟฟ้ารายปี 30 GWh ตลอดจนได้ดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพและจัดลำดับในแต่ละด้านแสดงในบทที่ 5 ถึง 10 และได้มีการวิเคราะห์ศักยภาพและจัดลำดับในภาพรวม โดยจัดทำสรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นสรุปผลการวิเคราะห์และจัดลำดับจำแนกตามลุ่มน้ำย่อยและลำดับที่ในการวิเคราะห์ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งจำแนกตามรูปแบบลักษณะโครงการและค่าadder ซึ่งได้แสดงไว้ในบทที่ 11

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์ด้านกฎหมาย ธนพร และคณะ (2551, 2552) ได้สรุปหลักเกณฑ์การจัดทำโครงการในเขตป่าที่กำหนดโดยกฎหมาย **ป่าที่กำหนดโดยมติคณะรัฐมนตรี** และในเขตพื้นที่ **หวงห้ามอื่น ๆ** ตลอดจนพื้นที่ที่ทับซ้อนไว้โดยละเอียดแล้ว ส่วนเนื้อหาในรายงานการวิจัยนี้จะแสดงเฉพาะส่วนที่ศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ หลักเกณฑ์การจัดทำโครงการพัฒนาฯ ในเขตพื้นที่หวงห้ามอื่น ๆ ลำดับการบังคับใช้กฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีต่าง ๆ เกี่ยวกับป่า หากพื้นที่ที่ทับซ้อนกัน การจัดทำโครงการหรือกิจการในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ในประเด็นด้านกฎหมายที่เพิ่มเติมจากธนพรและ

คณะ(2551, 2552) ตลอดจนได้รวมประเด็นด้านกฎหมายเข้ามาในกระบวนการตัดสินใจแบบหลายหลักเกณฑ์ซึ่งแตกต่างจากงานของชนพรและคณะ (2550) นอกจากนี้ได้มีการกำหนดเกณฑ์ค่าคะแนนการตัดสินใจด้านกฎหมายและนโยบายของรัฐในการใช้พื้นที่เพื่อกำหนดโครงการฯ จัดทำแนวการวิเคราะห์โอกาสทางกฎหมายและนโยบาย ตลอดจนเสนอแนะแนวทางที่ถูกต้องตามกฎหมายในการดำเนินการรายโครงการ ซึ่งหลักการต่างๆดังกล่าวนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกโครงการที่มีการพัฒนาในพื้นที่ป่า

การจัดทำโครงการนำร่องคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกโครงการที่จะใช้เป็นโครงการนำร่อง โดยพิจารณาจากเกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง ตลอดจนผลการจัดลำดับในภาพรวม ซึ่งในการเลือกโครงการนี้จะไม่เลือกโครงการในรูปแบบ RID และ DWS เมื่อพิจารณาผลการจัดลำดับในบทที่ 12 พบว่า โครงการแม่สอย3 (WW3) โครงการแม่วังตอนกลาง2 (WW9) และโครงการแม่วังตอนกลาง1 (WW8) มีศักยภาพในการพัฒนาในลำดับ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ ในการคัดเลือกโครงการนำร่องนอกจากจะพิจารณาจากผลการจัดลำดับแล้ว ยังต้องพิจารณาจากองค์ประกอบอื่นที่เอื้อต่อการเกิดโครงการและความยั่งยืนของโครงการ ได้แก่ ความสนใจของชุมชนต่อการพัฒนาโครงการ ศักยภาพของชุมชนในการดูแลโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ ฯลฯ

สำหรับพื้นที่ WW3 อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนซึ่งมีโรงไฟฟ้าพลังน้ำของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนเปิดดำเนินการอยู่แล้ว คือโรงไฟฟ้าแม่มอน 1-2 มีกำลังการผลิต 40 kW และ 80 kW โดยผลิตไฟฟ้าใช้ภายในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนและแม้ว่าจะมีความสามารถในการที่จะขยายกำลังการผลิตได้อีกหลายเท่าแต่การขยายกำลังผลิตก็ต้องเป็นไปเพื่อใช้ในอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์นอกเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนได้ด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมาย อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในด้านการยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น ทางหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อนให้ความสนใจในการพัฒนาโครงการมาก โดยมุ่งมั่นพัฒนาโครงการในเชิงอนุรักษ์ ส่วนชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงพื้นที่ที่สุดคือ อบต.แจ้ซ้อนนั้น ยังไม่มีความสนใจในการร่วมลงทุนพัฒนาโครงการเนื่องจากมีไฟฟ้าใช้อยู่แล้วและที่ตั้งโครงการอยู่ในเขตอุทยานฯ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเลือกโครงการ WW8 และ WW9 ซึ่งทั้งสองโครงการอยู่ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม เป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อจัดทำโครงการนำร่อง และได้ทำการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมและสำรวจภาคสนามในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนในพื้นที่ศึกษาโดยได้เชิญ นายกอบต. ปลัดกอบต. และชุมชนในพื้นที่เข้าศึกษาดูงานโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแม่กำปอง ที่ จ.เชียงใหม่ เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่ได้เห็นรูปแบบลักษณะโครงการ ตลอดจนจะได้สอบถามแลกเปลี่ยนความเห็นกับชุมชนที่แม่กำปอง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในด้านต่างๆรวมถึงความต้องการของอบต.เมืองมาย พบว่า โครงการ WW8 น่าจะเป็นโครงการที่เหมาะสมกว่าโครงการ WW9

### 13.2 ข้อเสนอแนะ

โครงการในพื้นที่ทางภาคเหนือของไทยมักประสบปัญหาการพัฒนาโครงการในพื้นที่ป่า โดยเฉพาะการพัฒนาโครงการในพื้นที่อุทยานฯ แม้ว่าจะสามารถดำเนินการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำได้ แต่ต้องใช้ภายในพื้นที่อุทยานเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์นอกเขตอุทยานแห่งชาติได้ด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมาย อย่างไรก็ตามโดยมากแล้วพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่ามักมีศักยภาพด้านการผลิตไฟฟ้าสูง ซึ่งควรจะมีการวิจัยเพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินการและการบริหารจัดการในลักษณะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดนโยบาย

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำ มีหลายโครงการที่น่าจะมีศักยภาพ อย่างไรก็ตามปัญหาด้านข้อมูลยังเป็นปัญหาสำคัญในการที่จะวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ ยกตัวอย่างเช่น จากการที่ได้เข้าไปสำรวจภาคสนามในพื้นที่อบต.เมืองมาย บนลำน้ำแม่คำ มีอ่างเก็บน้ำสร้างขึ้นใหม่(คาดว่าน่าจะเริ่มสร้างในปี 2551 ) ชื่ออ่างเก็บน้ำห้วยแม่คำ โดยกรมทรัพยากรน้ำ จากการสอบถามทางอบต. อ้างดังกล่าวทางกรมฯต้องการถ่ายโอนให้กับอบต. แต่อบต.ยังไม่รับ เนื่องจากยังไม่มีระบบส่งน้ำ อย่างไรก็ตามทางอบต.ให้ความเห็นว่าถ้าเป็นไปได้น่าจะมีการติดตั้งองค์ประกอบเพื่อการผลิตไฟฟ้าที่อ่างเก็บน้ำห้วยแม่คำ ซึ่งทางคณะผู้วิจัยก็มีความเห็นในลักษณะเดียวกัน แต่คิดปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับข้อมูลที่จะนำมาใช้วิเคราะห์

ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการพัฒนาไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ คือ คนในท้องถิ่น เนื่องจากโครงการไฟฟ้าจากพลังงานน้ำที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลและบำรุงรักษาระบบและอาคารสิ่งก่อสร้าง ซึ่งหากผู้ที่ทำหน้าที่เป็นบุคคลเดียวกับผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ การทำหน้าที่ดูแลและรักษาระบบจะมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม โครงการไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ ถือว่าเป็นนวัตกรรมใหม่สำหรับคนในท้องถิ่น การจะให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลและระงับรักษาระบบให้สามารถใช้การได้ตลอดอายุการใช้งาน สิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องดำเนินการ คือ การสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาไฟฟ้าจากพลังงานน้ำแก่ประชาชนในท้องถิ่น

เนื่องจากการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ มีเป้าหมายที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาระบบ ดังนั้น กระบวนการให้ความรู้จึงต้องมุ่งเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาไฟฟ้าจากพลังงานน้ำ โดยต้องแสดงข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการให้ประชาชนเห็นว่า ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับประโยชน์อย่างไรจากโครงการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะได้รับผลกระทบอย่างไร วิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของคนในชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เป็นต้น

ด้วยบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาโครงการไฟฟ้าจากพลังงานน้ำจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างการยอมรับจากประชาชนในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ได้แก่ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนด้านการใช้พลังงานและพลังน้ำ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่โครงการกับประชาชนในท้องถิ่นในการวิเคราะห์และหาทางเลือกในการแก้ปัญหาด้านการใช้พลังงานและพลังน้ำ

การบริหารจัดการโครงการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ เป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจและควรมีการพัฒนางานวิจัยสำหรับการบริหารจัดการรูปแบบต่างๆ ซึ่งก่อนที่จะมีการพัฒนาโครงการ ควรที่จะมีการวางแผนการบริหารจัดการไว้เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาในการดำเนินการภายหลัง และเพื่อจะได้มีการเตรียมความพร้อมสำหรับหน่วยงานและชุมชนที่เกี่ยวข้อง